

kova, "Aydınlanmanın Ön Tarihi (XVIII. Yüzyıl Türk Edebiyatı Üzerine)", *Sovyet Türkologların Türk Edebiyatı İncelemeleri* (trc. Tatyana Moran – Yürdanur Salman), İstanbul 1980, s. 16-18; Faik Reşid Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefâret-nâmeleri* (nşr. Bekir Sıtkı Baykal), Ankara 1987, s. 70-72; A. Boppe, *XVIII. Yüzyıl Boğaziçi Ressamları* (trc. Nevin Yücel-Celbiş), İstanbul 1998, s. 90-96; a.mlf., "XVIII. Yüzyıl Başlarında Avrupa'da Türk Modası, Türk Elçisi Said Efendi Zamanı" (trc. Türkân Münir), *Hayat Tarih Mecmuası*, XV/172 (4), İstanbul 1979, s. 16-18; XV/173 (5) (1979), s. 16-18; Yanko İskender Hoçi, "Sadrazam Said Mehmed Paşa Merhûmun Hâcegân-ı Dîvân-ı Humâyûn'da İken İstokholm'a Vuku Bulan Sefâreti", *TOEM*, sy. 11 (1329), s. 658-677; B. Zülfişkar Aydın, "18. Yüzyılda Türkçe 'Müfredat' Kitapları ve Türk Tıp Tarihindeki Yeri", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sy. 7, İstanbul 1999, s. 55-168; Erhan Afyoncu, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihât Kayıtları I", *TTK Belgeler*, sy. XX/24 (2000), s. 94-97.

ERHAN AFYONCU

MEHMED SÂLİH EFENDİ

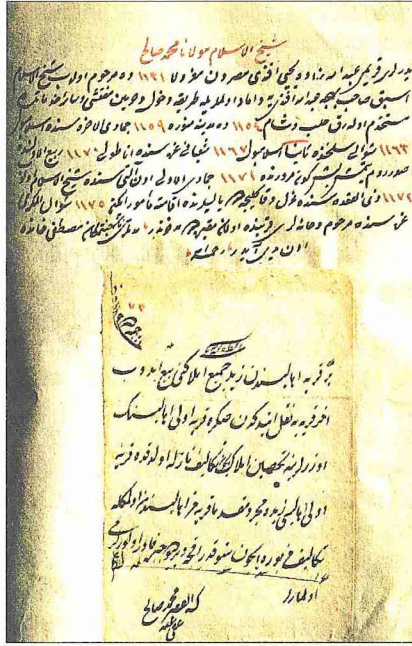
(ö. 1175/1762)

Osmanlı şeyhülislâmı.

Babası, Galata ve Mısır kadılıklarından mâzûl Kırımlı Abdullah Efendizâde Yahyâ Efendi'dir. Anne tarafından Kasımpaşa'da medfun Uşşâkiyye tarikatının kurucusu Hüsâmeddin Uşşâki soyundan gelmektedir. Tahsilini tamamlayınca Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi'ye intisap ederek onun damadı oldu.

Mehmed Sâlih Efendi birkaç yıl Haremeyn müfettişliğinde çalıştıktan sonra Galata kadılığına, oradan da mahreç pâyesiyile Halep kadılığına tayin edildi. Muharrem 1148'de (Haziran 1735) Şam kadılığına, 1153'te (1740) Medine kadılığına getirildi; 27 Cemâziyelâhîr 1159'da (17 Temmuz 1746) İstanbul kadısı oldu. Şâban 1160'ta (Ağustos 1747) İstanbul kadılığından alındı. Zilkade 1163'te (Ekim 1750) ikinci defa İstanbul kadılığına getirildi; bir ay sonra Anadolu kazaskerliği pâyesini almakla birlikte İstanbul kadılığında bırakıldı ve yaklaşık bir yıl daha bu vazifeyi yürüttü.

7 Şâban 1167'de (30 Mayıs 1754) Anadolu kazaskeri olan ve 10 Şâban 1168 (22 Mayıs 1755) tarihine kadar bu görevini sürdüren Mehmed Sâlih Efendi Rebîülevvel 1171'de (Kasım 1757) Rumeli kazaskeri oldu. 16 Cemâziyelevvel 1171'de (26 Ocak 1758) Damadzâde Feyzullah Efendi'nin azıyle onun yerine şeyhülislâmlığa getirildi. Şeyhülislâmlığı yaklaşık bir buçuk yıl sürdü. 5 Zilkade 1172'de (30 Haziran 1759) Sultan III. Mustafa tarafından

Mehmed Sâlih Efendi'nin tercüme-i hâli ile bir fetvası (Mecmûa-i Fetâvâ, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 576, vr. 74^b)

azledilerek yerine Çelebizâde İsmâil Âsım Efendi tayin edildi.

Şeyhülislâmlıktan azlinden sonra Kanlıca'daki sahilhânesinde ikamet eden Mehmed Sâlih Efendi 1 Şevval 1175 (25 Nisan 1762) tarihinde ramazan bayramı gecesi vefat etti. Mezarı Kanlıca'da, fetvahânesinin karşısında bulunan Râziye Hatun Damadı Kazasker Mehmed Efendi Medresesi dahilindedir. Kaynaklarda yumuşak huylu, iyi ahlâklı, vakar sahibi ve nüktedan bir kişi olduğu, tasavvufa intisabının bulunduğu kaydedilir. Oğullarından Abdullah Efendi Üsküdar kadılığına, Ahmed Esad Efendi şeyhülislâmlık makamına kadar yükselmiştir. Herhangi bir eseri olduğuna dair kayda rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mecmûa-i Fetâvâ, İstanbul Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, nr. 576, vr. 75; Şem'dânizâde, *Mürî't-tevârih* (Aktepe), I, 155; II/A, s. 24, 32, 34; Müstakimzâde, *Devhatü'l-meşâ-yih maa zeyl*, İstanbul, ts., s. 100-101; Avansarâyî, *Hadîkatü'l-cevâmî*, I, 123; *İlmîyye Sal-nâmesi*, s. 531-532; *Osmanlı Müellifleri*, III, 207; Danişmend, *Kronoloji*, V, 142; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 485-486; Abdülkadir Altunsu, *Osmanlı Şeyhülislâmları*, Ankara 1972, s. 141, 150, 169-170; *Kâmûsü'l-a'lâm*, IV, 2929, 2931; Münir Aktepe, "Mehmed Şâlih Efendi", *Eİ²* (İng.), VI, 1004.

TAHSİN ÖZCAN

MEHMED SUÛDÎ EFENDİ

(ö. 999/1591)

Osmanlı coğrafyacısı, şair.

Devlet adamı, âlim ve edebiyatçı yetiş-tiren bir aileye mensup olup Sahn müderrisliği ve Edirne kadılığı görevlerinde bulunan Niksarlı Emîr Hasan b. Sinân'ın oğlu, *el-'Aylemü'z-zâhîr* adlı tarih eserinin müellifi Cenâbî Mustafa Efendi ile iki defa Kıbrıs beylerbeyliğinde bulunan Seyyid Ahmed Efendi'nin kardeşleri ve müderris, şair ve silâhşoruğuyla tanınan Abdülkadir Kadri Çelebi'nin babasıdır. Su-ûdî nisbesini kullanmasının sebebi Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'ye mülâzım olmasıdır. Önce Otuzlu medreselerde çalıştıktan sonra sırasıyla Yeni İbrâhim Paşa, Atik Ali Paşa, Şah Hûban, Sahn-ı Semân ve Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaptı. Halep, Medine ve Âmid kadılıklarında bulunmasının ardından Şevval 999'da (Ağustos 1591) vefat etti.

Mehmed Suûdî Efendi, XVI. yüzyılın sonlarında kaleme alınan ve *Târih-i Hind-i Garbî* (*Hadîs-i Nev*) adıyla bilinen coğrafya kitabının yazarıdır. Zilhicce 991'de (Aralık 1583) III. Murad'a sunduğu eserin hâtimesinde (müellifnüşası, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 4969) kendini "sâlik-i râh-i Mes'ûdî Emîr Mehmed b. Emîr Hasan es-Suûdî" olarak tanıtmakta, kitabın telif ve tertibi için çok emek harcadığını belirtmektedir. III. Murad'a yaptığı manzum bir dua ile sona eren hâtime diğer nüshaların çoğunda yer almadığından (tamamı için bk. Goodrich, *JAOS*, CVII/2 [1987], s. 318-319) böyle bir nüshadan faydalandığı anlaşılan İbrâhim Müteferrika neşrini kimseye nisbet etmeden yapmıştır. Bu gibi beşerlelerin eserin yazarı konusunda ihtilâf edilmiştir. Kâtip Çelebi, ad vermeden müellifin müteahhirinden biri olduğunu söylediği halde Franz Taeschner, *Keşfü'z-zunûn*'un matbu nüshasında bir önceki eser olan *Târih-i Hind* ile bunun aynı başlık altında zikredilmesi sebebiyle *Târih-i Hind*'in müellifi Muhammed b. Yûsuf el-Herevî'yi (ö. 924/1518'den sonra) bu eserin de müellifi olarak göstermiştir. Abdülhak Adnan Adıvar müellifin Mehmed b. Emîr Hasan es-Suûdî olması gerektiğini, fakat bu hususta ihtilâf bulunduğunu belirtmekte, İbrahim Hakkı Akyol ise büyük bir ihtimalle eserin Emîr Mehmed Suûdî'ye ait olduğunu söylemektedir. Buna karşılık M. Fuad Köprülü müellifin adını tereddütsüz olarak Mehmed Suûdî Efendi şeklinde vermiştir.